30 il yurd həsrəti ilə yaşayan, böyük çətinliklərdən keçən, qəlbi məcburi köçkün ifadəsinin ağırlığından göynəyən insanlar yurda dönürlər. Dövlətə minnətdarlıq edə-edə, şəhidlərə rəhmət diləyə-diləyə, qazilərə cansağlığı arzulaya-arzulaya öz doğma yuvalarında yenidən məskən salırlar.

Böyük qayıdışın demoqrafiyası

Bu il yanvarın 1-dək Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda yaşayanların sayı 73,5 min nəfər olub

Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev təzədən tikilib qurulan, yaxud köklü şəkildə bərpa olunan hər kəndin, şəhərin sakinləri ilə görüşür, onları təbrik edir.

2022-ci il noyabrın 16-da Prezident İlham Əliyev "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında sərəncam imzaladı. Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda bərpa-quruculuq işləri hələ bundan da xeyli əvvəl, 44 günlük Vətən müharibəsindəki Qələbədən dərhal sonra başlanmışdı. Həmin vaxtdan işğaldan azad olunmuş ərazilərin minalardan və partlamamış hərbi sursatdan təmizlənməsi, müasir yaşayış, istehsal və xidmət infrastrukturunun qurulması, iqtisadi fəaliyyətin, o cümlədən nəqliyyat-kommunikasiya xətlərinin bərpası istiqamətində işlər davam edir. Əlbəttə, bu işlərin vaxtında və yüksək keyfiyyətlə icra olunmasında insan amili mühüm rol oynayır. Prezidentimiz keçmiş məcburi köçkünlər üçün öz yurd-yuvalarında ən yaxşı şəraitin yaradılmasını prioritet kimi qarşıya qoyub və bu gün sözügedən ərazilər bütün dünyanın gözü qarşısında cənnətə çevrilir.

Görülən işlərin ilkin nəticəsi olaraq 2022-ci ildə Zəngilan rayonunun Ağalı kəndinin sakinlərinin doğma yurdlarına qayıdışı baş tutdu. Məcburi köçkün həyatı yaşayan insanların bir hissəsi öz doğma dədə-baba yurdlarına qayıtdı, orada həyat yenidən canlandı. O vaxtdan bəri keçmiş məcburi köçkünlər mərhələ-mərhələ öz doğma şəhər və kəndlərinə dönürlər.

Bu gün Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun Şuşa, Xankəndi, Ağdam, Laçın, Cəbrayıl, Zəngilan, Kəlbəcər, Xocalı şəhərlərində, Hadrut, Mincivan, Ağbənd, Kərkicahan qəsəbələrində, Ağalı, Cocuq Mərcanlı, Zabux, Sus və bir sıra digər kəndlərində insanlar yaşayır və işləyirlər. Onların sayını göstərən rəqəmlər də maraq doğurur.

Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin məlumatına görə, "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı"na əsasən, ötən il noyabrın 1-dək işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpa olunmuş yaşayış məntəqələrinə 20 min 879 nəfərdən ibarət 5256 ailənin qayıdışı təmin edilib. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin verdiyi məlumata görə, həmin tarixə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda bərpa-quruculuq işləri və digər peşə fəaliyyəti ilə bağlı müvəqqəti yaşayan şəxslərin və onların ailə üzvlərinin sayı isə 38 min 917 nəfər təşkil edib. Xankəndi şəhərində yerləşən Qarabağ Universitetində təhsil alan 2154 nəfər tələbə də nəzərə alınmaqla işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə məskunlaşmış əhalinin ümumi sayı 61 min 950 nəfər olub.

Bu il yanvarın 5-də Prezident İlham Əliyev yerli televiziya kanallarına müsahibəsində demişdir: "Əsas məqsəd keçmiş köçkünləri oraya qaytarmaqdır. Bu gün artıq 70 min insan orada yaşayır. Təbii ki, onların hamısı köçkün deyil. Ancaq işləyənlər və əksəriyyət köçkün deyil. Otuz iki şəhər və kənddə. Bu il biz orada yaşayanların sayını bir neçə dəfə artıra bilərik. Amma hələ ki, heç bir rəqəm demək istəmirəm. Çünki ola bilir, bəzi hallarda işin icrası uzanır. Amma hesab edirəm ki, ən azı 30-50 kənddə biz insanları yerləşdirə bilərik və beləliklə, ola bilər 120, 130, 140 min əhali bu ilin sonuna qədər orada yaşayacaq, çalışacaq".

Dövlət Statistika Komitəsindən (DSK) bu günlərdə aldığımız məlumat isə işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə məskunlaşan əhalinin sayının son aylar ərzində bir qədər də artdığını təsdiqləyir. DSK Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin məlumatına istinadən bildirir ki, 2026-cı il yanvarın 1-dək işğaldan azad edilmiş ərazilərə 26 min 14 nəfər keçmiş məcburi köçkün geri qayıdıb. Bununla da həmin ərazilərdə yaşayan, fəaliyyət göstərən və təhsil alan şəxslərin ümumi sayı 73 min 514 nəfər təşkil edib.

Lakin bunlar da son rəqəmlər deyil. Çünki yeni ilin əvvəlindən də o ərazilərə neçə-neçə köç karvanı gedib. Məsələn, Prezident İlham Əliyev yanvarın 13-də Ağdərə rayonunun Aşağı Oratağ kəndində Aşağı Oratağ, Çıldıran, Heyvalı və Çapar kəndlərinin sakinləri ilə görüşüb.

Prezident bu kəndlərin hər birində olduğunu, orada aparılan işləri əyani gördüyünü qeyd edib. Ağdərə rayonunun artıq doqquz kəndinə keçmiş məcburi köçkünlərin qayıtdığını da bildirərək deyib: "Son iki il ərzində, - antiterror əməliyyatından sonra, - 2023-cü ildən bu yana bütün bu bölgələrdə - Ağdərədə, Xocalıda, Xankəndidə, Xocavənddə həyat bərpa edilir. Beş il bundan əvvəl isə vaxtilə işğal altında olmuş digər ərazilərə köçkünlər qayıtmağa başlayıblar. Hər ay Qarabağa qayıdan vətəndaşların sayı artır. Burada şərait yaradılıb - işıq, su, qaz, yollar, iş yerləri. Bu gün Qozlukörpü kəndində təxminən 15 meqavat gücündə su-elektrik stansiyasının açılışını qeyd etdik. Bu bölgə elektriklə tam təmin edilib. Hətta burada istehsal olunan enerji Azərbaycanın digər bölgələrinə də ötürülür. Yollar çəkilir. Buradan Tərtərə qədər, Kəlbəcərə qədər yollar tikilir, genişlənir. Bu gün "Dəmirli" Filiz Emalı Kompleksinin fəaliyyəti ilə də tanış oldum. Orada 1000-ə yaxın iş yeri yaradılır. Yəni iş yerləri ilə bağlı heç bir problem olmayacaq. Həm dövlət, həm özəl sektor tərəfindən şərait yaradılır. Eyni zamanda bu gözəl, səfalı, mənzərəli təbiətdən istifadə edərək əkinçilik, heyvandarlıq, arıçılıq, meyvəçilik - bütün bu işlərlə mütləq məşğul olmaq lazımdır ki, siz burada rahat, firavan yaşayasınız".

Flora SADIQLI,
"Azərbaycan"

Azərbaycan. - 2026.- 5 fevral (№22).- S.8.